

Dubchak L. S. The "Submarine stone" of the use facsimile

In the article the problem questions of the use of facsimile are analysed at entering into contracts, preparation of primary and active documents.

Keywords: facsimile, standard of signature, legal action, primary document.

Токарєв Г. М.

Донецька обласна клінічна лікарня професійних захворювань

ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОБОВ'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті здійснений аналіз і дана характеристика правових принципів побудови системи обов'язкового медичного страхування. Особлива увага приділена питанням розкриття принципів, спрямованих на законодавче запровадження даного виду страхування в Україні.

Ключові слова: правові принципи, обов'язкове медичне страхування, охорона здоров'я.

Сьогоднішній стан вітчизняної охорони здоров'я є незадовільним. Практика сучасного державотворення свідчить, що запропоновані реформи можуть бути успішними лише за умови попереднього теоретичного опрацювання та практичного втілення в рамках певної території держави (як правило, одна чи декілька областей). Не є виключенням і реформи у сфері охорони здоров'я. У нашому випадку, говорячи про перспективи запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування, видається за доцільне попередньо запропонувати принципи правового регулювання даної групи суспільних відносин. Актуальність саме такого підходу обумовлена наступним:

- по-перше, принципи є ключовими ідеями, на яких у подальшому базуватиметься нормативно-правова база регулювання обов'язкового медичного страхування;
- по-друге, принципи здатні стати свого розу системоутворюючими факторами безпосередньої організаційної діяльності, спрямованої на побудову системи медичного страхування;
- по-третє, чітке формулювання принципів дозволить розпочати інформаційну компанію, спрямовану на показ суспільству ключових переваг запровадження в Україні на законодавчому рівні обов'язкового медичного страхування.

Автор прекрасно усвідомлює, що державне (обов'язкове) медичне страхування у самому початковому наближенні є проявом публічного управління галуззю охорони здоров'я. Це свідчить про важливу роль держави та органів комунального управління у запровадженні (в першому випадку) та втіленні у життя (у другому) самої ідеї обов'язкового медичного страхування. Безсумнівно, що на початковому етапі прослідковується чіткий взаємозв'язок між важливою адміністративно-правовою категорією, якою є "публічне управління" та медичним страхуванням у його обов'язковій формі. Слід погодитись з позицією С. Г. Стеценка, згідно з якою "важливим фактором розуміння суті публічного управління є усвідомлення його принципів, під якими розуміються основні засади, закономірності, на яких базується публічне управління. Значення принципів адміністративного права полягає в тому, що

вони завдяки здійснюваному свідомо узагальненню, у стислому вигляді відображають найсуттєвіші характеристики вказаної галузі права. Оскільки формулювання принципів – це свідомо творча діяльність науковців, практиків, фахівців у сфері адміністративного права та державного управління, доцільно відобразити такі вимоги до принципів публічного управління:

- відповідність нормам чинного законодавства;
- відображення найсуттєвіших, ключових закономірностей державного управління;
- відповідність меті державного управління [1, 53].

Конкретизуючи дані засади, варто сказати, що головною ознакою у контексті теми нашого дослідження є відображення найсуттєвіших, ключових закономірностей державного управління та відповідність меті державного управління у сфері обов'язкового медичного страхування. Це свідчитиме про те, що: у принципах будуть відображені основні підходи стосовно державного управління (регулювання) у сфері медичного страхування; прослідкуватиметься мета державного управління, котра в умовах сьогодення повинна відображати “людиноцентристську” ідеологію діяльності держави, про яку останніми роками переконливо говорив В. Б. Авер'янов [2].

Вважаю за доцільне коротко зупинитись на пропонуваніх класифікаціях принципів правового регулювання медичного страхування, котрі є у інших дослідників. Як зазначають автори колективної монографії з проблематики медичного страхування, досліджуючи принципи організації охорони здоров'я в системі обов'язкового медичного страхування, їх доцільно розділити на дві групи:

1. Загальні.
2. Спеціальні.

Загальні принципи стосуються не тільки обов'язкового медичного страхування, але й більшості інших видів страхування. У свою чергу, спеціальні принципи притаманні саме медичному страхуванню, зокрема в його обов'язковій формі.

До загальних принципів автор відносить:

- а) законності;
- б) загальнодоступності;
- в) наукової обґрунтованості.

У свою чергу, до спеціальних принципів організації охорони здоров'я в умовах медичного страхування віднесені:

- а) спрямованість на реалізацію права на здоров'я та його охорону;
- б) пріоритетність первинної медичної допомоги;
- в) державні гарантії безоплатності мінімуму медичних послуг;
- г) страхування професійної відповідальності медичних працівників;
- д) забезпечення фінансової стабільності (багатоканальність фінансування)

[3, 94-113].

Перед виокремленням ключових, на нашу думку, правових принципів побудови системи обов'язкового медичного страхування, варто зупинитись на їх класифікації. Вважаю за доцільне здійснити її за наступними двома критеріями:

- сферою розповсюдження;
- спрямованістю;

Відповідно до першого критерію, правові принципи побудови системи обов'язкового медичного страхування можуть бути двох видів:

- а) міжнародні;
- б) внутрішньодержавні.

Згідно ж із другим із запропонованих критеріїв варто виокремлювати наступні принципи:

- а) спрямовані на загальні засади законодавчого запровадження та організації обов'язкового медичного страхування в Україні;
- б) спрямовані на медичну складову організації обов'язкового медичного страхування;
- в) спрямовані на страхову складову організації обов'язкового медичного страхування.

Стосовно першої із запропонованих класифікацій варто зазначити, що мова йде з одного боку про наявність загального правила про пріоритет норм міжнародного права над правом внутрішньодержавним, проте з іншого, – відомо, що основні міжнародно-правові акти, положення яких торкаються соціального забезпечення особи (в розумінні медичної діяльності як складової) не вказують, як саме держава забезпечуватиме право людини на якісну та доступну медичну допомогу. Тут ми говоримо, що деякі природно багаті країни (ОАЄ, Кувейт та ін..) у змозі забезпечити своїх громадян безоплатною медичною допомогою без задіяння механізмів обов'язкового медичного страхування. Інші держави (скажімо Білорусь) традиційно орієнтуються на систему М. Семашка, яка була розповсюджена у радянський час. Такий же підхід (бюджетне фінансування) має місце у Великій Британії, та Данії. Проте більшість індустріально розвинених країн обрала страховий принцип фінансування та організації медичної допомоги. Саме це дозволяє сприймати його як певний взірець для наслідування. Наслідок такого підходу – необхідність належної уваги до міжнародних принципів правового регулювання. Україна, на переконання автора, має сприймати кращі зразки принципів правового регулювання медичного страхування з тією метою, щоб наші громадяни отримували такі ж гарантії доступності та якості медичної допомоги, як це є на сьогодні у провідних державах світу.

Проте на сьогоднішній день нам варто орієнтуватись на необхідність формулювання також внутрішньодержавних правових принципів запровадження обов'язкового медичного страхування. З чим пов'язана така необхідність?

По-перше, особливості більш ніж 90-річної історії, коли медицина у нашій країні регулювалась переважно адміністративно-командними методами. Вказане обумовлює складність (якщо не сказати неможливість) у короткий час змінити парадигму діяльності вітчизняної медицини. По-друге, штучно привнесені ключові принципи не завжди мають змогу зіграти роль системоутворюючого фактору запровадження системи обов'язкового медичного страхування в Україні. І, насамкінець, по-третє, не варто забувати про різний рівень правової свідомості та правової культури суб'єктів як здійснення реформ, так і користувачів їх результатів (пацієнтів та медичних працівників).

Принципи, які спрямовані на загальні засади законодавчого запровадження та організації обов'язкового медичного страхування. До них в Україні можуть бути віднесені:

- гуманізм. Обов'язкове медичне страхування запроваджується перш за все для людини, для покращення реалізації нею права на отримання якісної медичної допомоги. Даний принцип означає визнання цінності людини як особистості, затвердження пріоритету її інтересів в діяльності держави. Аналізуючи зміст принципу гуманізму, слід звернути увагу на два моменти. По-перше, саме інтереси особи повинні стояти на першому місці в діяльності держави, а не що-небудь інше. І по-друге, повинні бути враховані інтереси кожної людини або, принаймні, більшості населення, а не однієї людини або щодо нечисленної соціальної групи. Гуманізм обумовлює перш за все урахування і повагу до елементарних прав людини в діяльності державних органів – права на життя, на особисту недоторканність, на честь і гідність, на власність тощо. Зараз принцип гуманізму – це один з основних принципів організації і діяльності державного апарату; він закріплений в конституціях багатьох сучасних держав [4, 130].
- понятійно-категоріальна узгодженість. Варто вказати, що це більш ніж важливий принцип. Поняття, що будуть застосовуватись у законі про обов'язкового медичного страхування не повинні викликати заперечень ні у середовищі науковців, ні серед медичної спільноти, ні серед страховиків. Завдання це не дуже просте, оскільки нам відомо, що певний елемент корпоративності присутній як серед медиків, так і серед представників страхового бізнесу. Тому терміни, вживані у законі, мають бути свого роду результатом компромісів. Крім того, як справедливо зазначає В. Панкратов, у статті “Обов'язкове медичне страхування: від понятійного апарату до правової регламентації”, від визначення термінів багато в чому залежить сприйняття таких явищ як “обов'язкове медичне страхування”, “недержавне страхування”, “застрахований”, “страховик” тощо [5].
- держава має виступати страхувальником соціально незахищених верств населення. Реалії ринкової економіки вочевидь свідчать про неможливість отримати кошти на обов'язкового медичного страхування непрацюючого населення (пенсіонери, неповнолітні, інваліди, безробітні тощо). За них, як видається, внески на страхування повинна сплачувати держава. Ключовим завданням сучасного етапу вдосконалення роботи в області реалізації прав соціально уразливих груп пацієнтів правомірно розглядати затвердження все більш гуманного і справедливого характеру надання ним медичної допомоги, детальне визначення, при цьому, кола пацієнтів, по відношенню до яких можуть бути застосовані заходи примусового характеру, а також адресне надання медико-соціальних і соціальних пільг.

Друга група принципів спрямована на медичну складову організації обов'язкового медичного страхування. Серед цієї групи варто виокремити:

- можливість отримати медичну допомогу у будь-якому закладі охорони здоров'я при наявності полісу обов'язкового медичного страхування. Це свідчитиме про однакову загальнодержавну юридичну силу полісу обов'язкового медичного страхування, що має пересічний громадянин.
- пріоритетність профілактики захворювань. Тут ми повинні говорити про економічні, соціальні та особистісні наслідки необхідності запровадження саме такого принципу у якості ґрунтового чинника подальшого створення норм

права. Економічний характер позитиву такого принципу свідчить, що для держави профілактика завжди обходиться дешевше, аніж лікування. Саме тому, як видається, у країнах західної Європи досить популярними є громадські рухи, котрі пропагують здоровий спосіб життя, зайняття фізичною культурою тощо. Не слід забувати і радянський період історії нашої держави, коли профілактиці захворювань на загальнодержавному рівні приділялась особлива увага. Що ж торкається позитивних соціальних наслідків, то безумовно, особа, яка не хворіє (результат профілактики), – вона працює, отримує заробітну плату, не займає у лікарні ліжко-місце, держава їй не виплачує кошти по лікарняному листку тощо. І, насамкінець, особистісні переваги для людини, яка у результаті профілактичних заходів не має хворобливого стану здоров'я, свідчать про її позитивний настрій, можливість реалізовуватись у роботі та хобі, відсутність потреби втрачати час та кошти на відвідування лікарів та придбання ліків.

Третя група правових принципів обов'язкового медичного страхування – спрямовані на страхову складову організації обов'язкового медичного страхування. До цієї групи можуть бути віднесені:

- залучення до організації обов'язкового медичного страхування страхових медичних організацій. Автор переконаний, що без цього елемента обов'язкового медичного страхування останнє не буде тим інструментом, який дійсно характеризуватиметься страховими принципами. Так, це комерційна структура, проте вона необхідна в рамках державного фактично страхування як інструмент, що призведе до економічно обґрунтованих механізмів взаємодії всіх суб'єктів обов'язкового медичного страхування: страховик, страхувальник, фонд обов'язкового медичного страхування, застрахована особа, медичний заклад.
- “гроші слідують за пацієнтом”. Такий принцип засвідчує, що фінансові взаєморозрахунки між фондом обов'язкового медичного страхування та страховою компанією, а також у свою чергу, між страховою медичною організацією та лікувально-профілактичною установою відбуваються лише після реального надання медичної допомоги. Це дозволяє значною мірою впливати на якість лікування, обґрунтованість призначення тих чи інших досліджень, ліків, можливість застосування штрафних санкцій до медичної установи, де порушуються права застрахованих осіб, як називають пацієнтів у системі обов'язкового медичного страхування.
- конкуренція між страховими медичними організаціями за право укладати угоди з фондом обов'язкового медичного страхування. Тут ми повинні сказати, що такий підхід дозволить державі (в особі фонду обов'язкового медичного страхування) обирати партнерів, котрі реально забезпечуватимуть якісне медичне страхування). Підсумок такого підходу – залишення на ринку надання страхових медичних послуг лише тих компаній, котрі реально надають якісні послуги з організації та безпосереднього надання страхових медичних послуг.

Таким чином, на наше переконання, урахування запропонованих вище правових принципів запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування дозволить створити законодавство, яке у максимальній мірі враховуватиме права, свободи та законні інтереси громадян та пріоритети забезпеченні соціальних функцій держави.

Використані джерела:

1. *Стеценко С. Г.* Адміністративне право України : навчальний посібник / С. Г. Стеценко. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Атіка, 2009. – 640 с.
2. *Авер'янов В. Б.* Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції / В. Б. Авер'янов // *Право України*. – 2006. – № 5. – С. 11-17.
3. *Стеценко С. Г.* Медичне право України (правові засади забезпечення медичного страхування) : монографія / С. Г. Стеценко, В. Ю. Стеценко, Я. М. Шатковський ; за заг. ред. С. Г. Стеценка. – К. : Атіка, 2010. – 208 с.
4. *Лазарев В. В.* Теория государства и права: учебник для вузов. – [4-е изд., испр. и доп.] / В. В. Лазарев, С. В. Липень. – М. : Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2010. – 634 с.
5. *Панкратов В.* Обязательное медицинское страхование: от понятийного аппарата к правовой регламентации / В. Панкратов // *Российская юстиция*. – 2003. – № 10. – С. 25-27.

Токарев Г. Н. Правовые принципы построения системы обязательного медицинского страхования в Украине

В статье осуществлен анализ и дана характеристика правовых принципов построения системы обязательного медицинского страхования. Особое внимание уделено вопросам раскрытия принципов, направленных на законодательное внедрение данного вида страхования в Украине.

Ключевые слова: *правовые принципы, обязательное медицинское страхование, здравоохранение.*

Tokarev G. N. Legal principles of construction of mandatory health insurance in Ukraine

The article made an analysis and the characteristic of the legal principles of compulsory medical insurance system. Particular attention is paid to the disclosure of principles aimed at legislative implementation of this type of insurance in Ukraine.

Keywords: *Legal principles, the mandatory health insurance and health care.*